

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

แนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎกกับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย
Governance Concept in the Pali Cannon for Thailand Democracy Development

อภิญญา ทองสอาด* (Apinya Thongsa-ard)

ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ (Thirapat Serirangsan, Professor)**

โสธร ตู้ทองคำ (Thasothorn Tootongkam)***

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎก 2) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ที่มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย

วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร อันได้แก่ พระไตรปิฎก เพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ และดำเนินการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) หลักพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องต้องกันกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อาทิ การให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล และสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่และความรับผิดชอบ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกัน การให้ความสำคัญกับการตัดสินใจโดยใช้หลักเสียงข้างมาก และการใช้กฎหมายเป็นหลักในการปกครอง เป็นต้น (2) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ที่มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ได้แก่ 1) หลักการบัญญัติพระวินัย การบัญญัติสิกขาบท มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ประชาชนได้รับความคุ้มครองอย่างยุติธรรม 2) หลักสุจริตสาม ได้แก่ การประพฤติตามอารยธรรมย่อมนำไปสู่การเป็นคนดีในฐานะปัจเจกบุคคล หลักพรหมวิหารบำเพ็ญการสงเคราะห์ การนำไปสู่การเป็นคนดี มีคุณธรรมในฐานะสมาชิกของสังคม และหลักทศพิธราชธรรมเป็นหลักอันสำคัญยิ่งสำหรับการมีคุณธรรมของผู้ปกครองรัฐ 3) หลักอริยมรรคสามัคคี เป็นการใช้หลักตัดสินใจความขัดแย้ง หลัก “เขมฺมสิตา” เป็นหลักธรรมในการถือเสียงข้างมากยึดหลักความโปร่งใส ไม่มีนอกไม่มีใน 4) หลัก “อปริหานิชธรรม” เป็นหลักธรรมสำหรับการมีส่วนร่วมในการปกครอง หลัก “มรฺวาสาธรรม” เป็นหลักอันสำคัญยิ่งในการมีส่วนร่วมของประชาชน 5) หลัก “ปัพพจิตตอภินหิจจเวกซ์” บุคคลพึงมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่และความรับผิดชอบหลัก “ทิส 6 (สิงคาลกสูตร)” เป็นหลักส่งเสริมความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น 6) หลัก “จักรวรรดิ 5” เป็นหลักสำคัญของนักปกครองในการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และหลัก “ราชสังคหะ 4” เป็นหลักในการบำรุงทวยราษฎร์ให้ประชาชนอยู่ในเอกภาพ

คำสำคัญ แนวคิด ธรรมาภิบาล พระไตรปิฎก ระบอบประชาธิปไตย

* มหบัณฑิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

** ศาสตราจารย์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

*** รองศาสตราจารย์ แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study: (1) The governance concept in Pali Canon; and (2) tenets about governance from Buddhist teachings that are compatible with the democratic system of government in Thailand.

This was a qualitative study based on textual analysis of the Pali Canon and in-depth interviews with qualified experts. The data were analyzed descriptively.

The results showed that: (1) Among the components of Buddhist tenets in the Pali Canon are concepts of Governance that are compatible with principles of governance in the democratic system, such as importance on individuals; rights and freedoms that come along with duties and responsibilities; belief in the equality of all people; importance on making decisions based on the majority opinion; and governance primarily based on law. (2) Principles of Governance that are compatible with democracy consist of: 1) the disciplinary rules for monks and the *Sikhabot* commandments, which are egalitarian and apply equally to all, so citizens are protected in fairness; 2) the “Three Truths”, meaning that behaving with civility will make one a good person as an individual; the “Four Sublime States of Mind”, meaning that charity and generosity will make one a good person and a moral member of society; and the “Virtues of the King”, which are very important principles for the moral behavior of government leaders; 3) the principle of *atikorn samata* is a principle for dispute resolution, and the principle of *yepuyasita* is about accepting the majority vote based on transparency; 4) *abrihaniyatham* is a principle about participation in governance and *karawasatham* is a very important principle for public participation; 5) the *buppachit-apinhabajjawek* principle states that individuals have rights and freedoms that come together with duties and responsibilities; the *singkalakasutra* or Six Directions principle stresses responsibility to oneself and others; 6) the “Five Imperial” principle tells administrators how to manage resources wisely and the *Rajasangkha* 4 is about how to administer the public and keep the people unified.

Keywords: Concept, Governance, Pali Canon, Democracy

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นในสังคมทั้งในระดับชุมชน ระดับชาติ และระดับโลก จึงส่งผลกระทบทั้งในเชิงสร้างสรรค์และทำลายล้าง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศทางตอนใต้ เช่น ซึ่งได้รับอิทธิพล แนวคิดด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม จากกลุ่มประเทศทางตอนเหนือ เช่น ยุโรป อเมริกา ฝรั่งเศส เยอรมัน เป็นต้น จนกระทั่งเกิดการต่อสู้กันทางด้านยุทธศาสตร์และยุทธวิธีทางความคิด ปัจจุบันสังคมโลกได้รับอิทธิพล ความคิดที่สำคัญ คือ กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมทุกระดับตามหลักการที่ World Bank WTO IMF ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศ เช่นเดียวกัน เนื่องจากการบริหารงาน ตามหลักธรรมาภิบาล ในแต่ละประเทศนั้น ยังไม่สามารถดำเนินงานเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคมระหว่างค่านิยม ทศนิยม วัฒนธรรม และประเพณีนิยมของแต่ละประเทศได้เท่าที่ควร เช่น ประเทศไทยที่ต้องตกอยู่ภายใต้วิกฤติเศรษฐกิจที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน

สาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาและวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศไทย เกิดจากการบริหารงานที่ไม่โปร่งใส มีการทุจริต คอร์รัปชันในวงราชการและเอกชน ซึ่งประเทศไทยยังเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาจึงทำให้มีการพัฒนาแนวความคิดเรื่องธรรมาภิบาล เพื่อให้มีการพัฒนาการเมือง การปกครองที่ดีขึ้น หลักการเรื่องธรรมาภิบาลที่นักคิดหลายท่านของไทยได้นำเสนอไว้ในปัจจุบันมีรากฐานความคิดขึ้นอยู่กับการประสมการ และผลประโยชน์ของแต่ละบุคคล ซึ่งมีรากฐานจากแนวคิด 2 แนวคิด คือ แนวคิดทางเสรีนิยม หรือระบอบประชาธิปไตย กับแนวทางสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ ทั้งสองแนวคิดนี้มีการต่อสู้กันมาโดยตลอด ในขณะเดียวกันการนำเอารูปแบบและหลักการของทั้งสองแนวทางมาดำเนินงานก็ยังประสบปัญหาความไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรม ค่านิยมกับสภาพสังคมไทย เช่น ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอย่างมากมายในปัจจุบัน สังคมไทยเป็นสังคมที่มีรากฐานขนบธรรมเนียมประเพณีแบบเอื้ออารีและเกื้อกูลช่วยเหลือซึ่งกัน นอกจากนี้ยังอยู่บนหลักการของพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีความเชื่อว่า แนวคิดเรื่องการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นใหม่แต่ประการใด หากแต่มีการบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎกอันเป็นหลักการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปรากฏอยู่ในหลักธรรมมากมาย เช่น ทศพิธราชธรรม จักรวัตติสูตร ญัตติสูตร มงคลสูตร ฯลฯ ซึ่งทรงแสดงหลักการและวิธีการไว้อย่างพร้อมสรรพ ถือได้ว่า เป็นหลักธรรมาภิบาลของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในระดับปัจเจกชน ระดับชุมชน หรือระดับประเทศได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎก 2) ศึกษาถึงหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ที่มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

วิธิดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจากเอกสารและได้สัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์ขึ้นมา โดยอาศัยแนวความคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล นอกจากแหล่งข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตด้วย จากนั้น ได้นำข้อมูลในส่วนที่เป็นแนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎกมาศึกษาวิเคราะห์ โดยนำมา เปรียบเทียบ และสรุปผลการศึกษาอย่างเป็นระบบ ออกมาเป็นองค์ความรู้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นด้านหลัก จากนั้นจึงนำเอาองค์ความรู้ที่ได้มาใช้ในการออกแบบแนวคิดในการอธิบายปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และขึ้นสุดท้าย ผู้วิจัยได้เสนอทางออกในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทย ซึ่งเป็นการเสนอแนวทางการแก้ปัญหาในระดับโครงสร้างและตัวผู้ปกครอง โดยใช้หลักปฏิบัติในพระไตรปิฎกมาเป็นกรอบแนวคิดนักวิชาการหลายฝ่ายได้มองว่าการแก้ปัญหาจะต้องมีการบริหารที่ดี ซึ่งนำมาจากหลักการ Good Governance ของ IMF ที่เสนอต่อประเทศไทย ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักจิตสำนึกรับผิดชอบและหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมุ่งแก้ปัญหาสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อร่วมกันถ่วงดุลและตรวจสอบ ทั้งนี้แนวทางการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นในการพัฒนา โครงสร้างที่มีประสิทธิภาพและความโปร่งใส เป็นการแก้ไขกลไกของการปกครอง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ทั้งนี้ไม่ว่าเราจะสร้างกลไกในการตรวจสอบให้ดีเลิศเพียงใดแต่ก็ไม่เคยปรากฏว่าจะเพียงพอต่อการยับยั้งไม่ให้เกิดทุจริตได้แต่อย่างใด

ดังนั้น ธรรมาภิบาลคือ การปกครอง การสร้างศีลธรรมที่ยึดเหนี่ยวไม่ให้คนกระทำชั่วจะยับยั้งการทุจริตที่ระดับบุคคล เป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ที่จะต้องดำเนินไปควบคู่กันจึงจะแก้ปัญหาของชาติ และแก้ปัญหาระดับจิตใจของคนในชาติได้ ปัญหาของประเทศไทยทั้งทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม ทั้งหมดล้วนเกิดจากการขาดการนำหลักธรรมมาใช้ในการทำหน้าที่และดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งการแก้ไขปัญหายุทธที่การนำหลักธรรมนำมาใช้ร่วมกับการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม

จากการค้นคว้า ผู้วิจัยพบว่า หลักธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เช่น การให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล การให้สิทธิเสรีภาพแก่มนุษย์ควบคู่กันไปกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกัน การให้ความสำคัญกับการตัดสินใจปัญหาโดยใช้เสียงข้างมาก การใช้กฎหมายในการปกครอง เป็นต้น จากความสอดคล้องกันดังกล่าว เป็นแนวทางที่นำไปสู่การค้นหาคำตอบว่า หลักธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎก นั้น มีหลักคำสอนใดบ้างที่สามารถส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยของไทย หลักธรรมาภิบาลไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นใหม่แต่ประการใด หากแต่มีบัญญัติไว้ในพระไตรปิฎกอันเป็นหลักการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปรากฏอยู่ในหลักธรรม เช่น ทศพิธราชธรรม มี 10 ประการ คือ การให้ การประพฤติดีทั้งกายวาจาใจ การเสียสละ ความซื่อตรง การมีอัธยาศัยอ่อนโยน การไม่แสดงความโกรธ การไม่เบียดเบียน การอดทนและหนักแน่น เป็นต้น เป็นหลักธรรมที่แสดงถึงหลักการและวิธีการไว้อย่างพร้อมสรรพ ถือได้ว่าเป็นหลักธรรมาภิบาล ของพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในระดับปัจเจกชน ระดับชุมชน หรือระดับประเทศได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

กรอบแนวคิด

ผู้วิจัยได้จัดทำกรอบแนวคิด (Conceptual framework) เพื่อใช้ในการศึกษาแนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎกกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตย โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดไว้ว่าจะศึกษาถึงแก่นอันเป็นสาระสำคัญของพระไตรปิฎกที่เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล ซึ่งจะเน้นศึกษาในหลักการที่เกี่ยวกับตัวผู้ปกครองเป็นหลักสำคัญและจะศึกษาหลักคำสอนทางด้านโลกียธรรมในคัมภีร์พุทธศาสนานิกายเถรวาท โดยนำหลักคำสอนไปปรับใช้ในการพัฒนาการเมืองในด้านวัฒนธรรม และคำสอนในพระพุทธานุญาตให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการเมืองในด้านโครงสร้างการปกครอง อีกทั้งแนวคิดธรรมาภิบาลยังสามารถนำมาใช้ในการครองตนในสังคม เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจให้คนปฏิบัติตนอยู่ในหลักศีลธรรมอันดี

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เกิดขึ้นในสังคมทั้งระดับชุมชน ระดับชาติ และระดับโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งในเชิงสร้างสรรค์และทำลายล้าง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลแนวความคิดด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมจากกลุ่มประเทศยุโรปและอเมริกา ปัจจุบันสังคมโลกได้รับอิทธิพลความคิดที่สำคัญคือกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับตามหลักการที่ World Bank, WTO, IMF ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละประเทศได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากปัญหาการสร้างระบบงานแบบธรรมาภิบาลในแต่ละประเทศนั้น ยังไม่สามารถดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องและประสานกับสภาพสังคมกับค่านิยม ทัศนคติ วัฒนธรรม และประเพณีนิยมของแต่ละประเทศได้เท่าที่ควร เช่นประเทศไทย, ซึ่งต้องตกอยู่ภายใต้ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ ที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยเป็นสิ่งที่เกิดจากความไม่โปร่งใส กลไกการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ ไม่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับการฉ้อฉลทั้งในภาครัฐและภาคเอกชนจึงทำให้ประเทศไทยต้องพ่ายแพ้ในสงครามเศรษฐกิจอย่างย่อยยับ ทั้งนี้ นักคิดและนักวิชาการหลายฝ่ายได้มองว่าการแก้ปัญหาก็ต้องมีการบริหารที่ดี ซึ่งนำมาจากหลักการ Good Governance ของ IMF ที่เสนอต่อประเทศไทย ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ 6 ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการที่มีส่วนร่วม หลักจิตสำนึกรับผิดชอบ และหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมุ่งแก้ปัญหาสร้างกลไกที่มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อร่วมกันถ่วงดุลและตรวจสอบ ทั้งนี้แนวทางการบริหารงานแบบธรรมาภิบาลที่มุ่งเน้นในการพัฒนา โครงสร้างที่มีประสิทธิภาพ และความโปร่งใส เป็นการแก้ไขกลไกของการปกครอง ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ ทั้งนี้ไม่ว่าเราจะสร้างกลไกในการตรวจสอบให้ดีเลิศเพียงใดแต่ก็ไม่เคยปรากฏว่า จะเพียงพอต่อการยับยั้งไม่ให้เกิดทุจริตได้แต่อย่างใด

ดังนั้น ธรรมาภิบาล คือ ธรรมในการปกครอง การสร้างศีลธรรมที่ยึดเหนี่ยวไม่ให้คนกระทำชั่วจะยับยั้งการทุจริตที่ระดับบุคคล ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ ซึ่งต้องดำเนินไปควบคู่กันจึงจะแก้ปัญหามาตรฐาน และแก้ปัญหาระดับจิตใจของคนในชาติได้ ปัญหาของประเทศไทยทั้งทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจและสังคมทั้งหมดล้วนเกิดจากการขาดหลักธรรมในการทำหน้าที่และดำรงชีวิตซึ่งการแก้ไขปัญหายอยู่ที่การนำหลักธรรมคืนสู่การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

จากการค้นคว้าโดยรอบด้าน ผู้วิจัยพบว่า หลักพระพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย เช่น การให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล การให้สิทธิเสรีภาพแก่นมนุษย์ควบคู่กันไปกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ความเชื่อที่ว่ามีมนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกัน การให้ความสำคัญกับการตัดสินใจปัญหาโดยใช้เสียงข้างมาก การใช้กฎหมายในการปกครอง เป็นต้น จากความสอดคล้องกันดังกล่าว เป็นแนวทางที่นำไปสู่การค้นหาคำตอบว่า หลักธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎกนั้น มีหลักคำสอนใดบ้างที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยของไทย

การพิจารณาสาระสำคัญของหลักธรรมาภิบาลกับการปกครองในประเทศไทย ซึ่งมีหลักคำสอนที่สำคัญ 6 ประการ ดังนี้ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความถูกต้องโปร่งใส 4) หลักการมีส่วนร่วม 5) หลักจิตสำนึกรับผิดชอบ 6) หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พอสรุปได้ว่า หลักคำสอนในพระไตรปิฎกอันมีจำนวนมากมายมหาศาล ครอบคลุมกลุ่มเล็ก กว้างขวาง ทั้งที่เป็นกฎแห่งชีวิตและกฎแห่งธรรมชาติในทุกบริบทนั้น มีหลักคำสอนที่สามารถนำมาปรับใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยดังกล่าวได้อย่างชัดเจน อยู่ในวิสัยที่จะนำมาเผยแพร่ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดผลได้อย่างจริงจัง เช่น

1. หลักการบัญญัติพระวินัย

การบัญญัติสิกขาบท ย่อมนำไปสู่การบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ประชาชนได้รับความคุ้มครองอย่างยุติธรรม

2. หลักสุจริตตาม

- การประพฤติตามอารยธรรม ย่อมนำไปสู่การเป็นคนดีในฐานะปัจเจกชน
- หลักพรหมวิหาร นำเพื่อการสงเคราะห์ ย่อมนำไปสู่การเป็นคนดี มีคุณธรรม ในฐานะสมาชิก

ของสังคม

- หลักทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำคัญยิ่งสำหรับการส่งเสริมการเป็นคนดี มีคุณธรรม

ในฐานะผู้ปกครองรัฐ

3. หลัก “อธิกรณ์สัมถะ”

เป็นการใช้หลักการตัดสินข้อขัดแย้ง และหลัก “เขยูลิกา” เป็นหลักธรรมสำคัญยิ่งในการใช้หลักการถือเสียงข้างมาก เพราะยึดหลักความโปร่งใสไม่มีนอก-ไม่มีใน

4. หลัก “อปริหานิยธรรม”

- เป็นหลักธรรมสำหรับการมีส่วนร่วมในการปกครอง
- หลัก “ราวาสธรรม” เป็นหลักอันสำคัญยิ่งในการปฏิบัติตนในการมีส่วนร่วมของประชาชน

5. หลัก “ปัพพชิตอกนิหปัจจเวกขณ์”

- การให้ความสำคัญกับการหมั่นพิจารณาตนเองเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของหลักประชาธิปไตย คือ ปัจเจกบุคคลพึงมีสิทธิ เสรีภาพควบคู่ไปกับความรับผิดชอบในหน้าที่ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

6. หลัก “จักรวรรดิ” 5 ประการ เป็นหลักสำคัญยิ่งของนักปกครองในการบริหารจัดการทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

หลัก “ราชสังคหะ” 4 ประการ เป็นหลักการในการบำรุงทวยราษฎร์ให้ประชาชนอยู่ในเอกภาพ (หลักการสงเคราะห์ประชาชนของพระราชา)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยได้เสนอทางออกในการแก้ปัญหาโดยการนำแนวคิดธรรมาภิบาลในพระไตรปิฎกกับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย เพื่อนำไปสู่ธรรมาภิบาล ซึ่งแนวคิดธรรมาภิบาลที่ผู้วิจัยเห็นสมควรหยิบยกมาเป็นแนวทางในการบริหารบ้านเมือง ซึ่งถ้าผู้นำมีคุณธรรมเหล่านี้จะเป็นผู้นำที่ดี สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่องค์กรของตนได้อย่างแน่นอน ธรรมาภิบาลภาคเศรษฐกิจ ได้แก่ ราชสังคหวัตถุ 4 ภูฏันทนตสูตร เป็นต้น ธรรมหมวดนี้มีทั้งแนวทางในการจัดการทางเศรษฐกิจ ทั้งระดับจุลภาค และมหภาค ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ได้ทั้งระดับครอบครัว หรือระดับประเทศได้ธรรมาภิบาลภาคสังคม หรือธรรมะสำหรับหน้าที่พลเมือง ได้แก่ หลักอภิปรายธรรม หลักปัพพจิตตอกนิหปัจจัย 6 ในสังคาลกสูตร ซึ่งทรงแสดงบทบาทหน้าที่ระหว่างกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ในสังคม หลักธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา สามารถนำมาแก้ไขปัญหามโนธรรมในสังคมระบอบประชาธิปไตยของไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นการแก้ปัญหอย่างแท้จริง เป็นหัวใจของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยของไทย ที่กำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา (2514) *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร*
- ชัยอนันต์ สมุทวานิช (2523) *ประชาธิปไตยสังคมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย กรุงเทพมหานคร บรรณกิจ*
- ทินพันธุ์ นาคะตะ (2543) *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สหภาพสื่อและการพิมพ์*
- บรรศักดิ์ อุวรรณโณ (2540) *ภาพรวมของรัฐธรรมนูญและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า*
- _____. (2554) “หลักธรรมาภิบาลกับการเมืองการปกครองของไทย”
www.kmutt.ac.th/sd/htm/pdf/tam.pdf สืบค้นเมื่อวันที่ 25 มีนาคม 2554
- อรพินธ์ สฟโชคชัย (1989) *Sup-Sahara: from Crisis to Sustainable Growth* ซึ่งเป็นรายงานของ
- อภิชาติ คำดี (2549) *หลักพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมวิถีชีวิตประชาธิปไตย เอกสารวิจัยส่วนบุคคล สถาบันพระปกเกล้า*
- อินทร์นัย ยอดบางเตย (2547) *ธรรมรัฐจะเป็นจริงได้ด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เอกสารวิจัยส่วนบุคคล สถาบันพระปกเกล้า* ธนาคารโลกที่แสดงความสำคัญของการมีธรรมาภิบาลในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ